Nu nærmede vi os 1. maj, og Rungstedlund var stadig fuldstændig ubeboeligt. Det var med nød og næppe at fru Carlsen kunne holde ud i ruinerne. Og nu meddelte Angleterre os at de ikke kunne huse os længere. Også dér i huset var der forsinkelse med ombygning, og man var i knibe med reserveringer. Vi var husvilde igen midt i det presserende arbejde.

Så tog jeg mod til mig og foreslog, at vi tog en tur til Dragør for at se om det ikke kunne lade sig gøre at arbejde i mit hus sommeren over. Og det mente Karen Blixen godt at det kunne. *5. maj:* „Flytning til Dragør".

Mine oldeforældres og bedsteforældres hus i Dragør var og er ganske lille, men i modsætning til mange andre nye beboere i gamle Dragør-huse havde jeg beholdt den oprindelige opdeling i flere små rum. Der var to kamre foroven og to små stuer forneden. Nu fik Karen Blixen det østlige kammer til soveværelse. Dér havde hun morgensol og udsigt til vandet akkurat som på Rungstedlund. Da det andet kammer, som skulle være gæsteværelse, endnu var i dårlig stand med utætte vægge – omend forsynet med en charmerende gammel seng af birketræ, en gave til mig fra Ellen Dahl – så valgte jeg selv husets tredie soveplads på kontorsofaen. Dér havde jeg

også telefonen ved siden af, og hele den sommer havde jeg fast bestilling på telefonvækning, for skemaet var krævende. Først og fremmest var der det egentlige arbejde, både på den engelske og den danske udgave af den nye bog, korrekturlæsning på et genoptryk af *Sandhedens Hævn*, og korrespondancen. Men nu var der jo ikke længere nogen restaurant at ringe til og bestille mad, så jeg skulle til at genoplive mine næsten glemte, beskedne færdigheder som kok. Jeg selv kunne dog få færdig mad sendt fra et middagskøkken, og det blev efterhånden uhyggeligt nemt at sørge for Karen Blixens mad, da hun jo næsten intet kunne spise. Vi brugte suppe fra dåse, engang dukkede Erling Schroeder op med noget kaviar, og jeg filede løs på små ampuller med gelée royale, der blev hældt i et glas vand og drukket. Noget af det bedste ved huset var, at der var fredede strandenge lige uden for døren, og at man fra gavlvinduet og fra lågen så lige ud på vandet, hvor Drogdens sejlrende går så langt inde at man har de store skibe forbløffende nær på. Karen Blixen har fortalt om hvordan man i hendes ungdom brugte det udtryk i forbindelse med store landejendomme: „Er der nogen *herligheder?*" Det kunne være alle mulige ting som var noget uden for det almindelige, også en særlig udsigt. Jeg regnede den dejlige udsigt for langt den bedste af „herlighederne" ved min beskedne hytte – nu er den ødelagt, men den sommer eksisterede den endnu. Når det var solskin om morgenen holdt Karen Blixen af at sidde med lågen åben og spise sin morgenmad, mens hun så ud på vandet, hilste venligt på folk der kom forbi, og sommetider så en gåseflok komme spadserende op over brostenene.

Hele maj har jeg haft så travlt at der næsten intet er noteret i kalenderen. Men det var i denne måned, Karen Blixen fik sat igennem at komme en tur til Saltholm. Det var typisk for hende, at hun *måtte* over til den flade, ejendommelige, næsten ubeboede ø midt i Sundet, skønt der ingen normal forbindelse var, og hun selv var så skrøbelig. Lige i nærheden

af mit hus boede to af Far's ungdomskammerater, den ene var malermester Cornelius Leth – en svensk Karen Blixen forsker, der har besøgt mig efter hendes død, sagde: „Det lyder som en person i en af hendes bøger: *Cornelius Leth . . .*" Hans søn havde en båd og gik ind på at sejle os over. Jeg var ængstelig ved situationen og havde fået Anne og Erik Kopp til at tage med. Vi drak kaffe på kroen hos familien Riber, og da der ikke kan køres med bil derovre – der var ihvertfald dengang ingen veje overhovedet – kørte Karen Blixen uforfærdet af sted på en traktortrukket arbejdsvogn. Det har sikkert mindet hende om sletterne i Afrika.

31. maj: Mor kunne nu flytte ind hos Vincent-søstrene i Helsingør. Det var et puslespil at arrangere hvordan jeg kunne følge hende derop: fra Rungstedlund transporterede vognmand Juul en afløser til Dragør, tog mig med, hentede Mor, kørte os til Helsingør, kørte mig tilbage til Dragør, kørte afløseren tilbage til Rungsted. Men så var ihvertfald hendes boligproblem løst på bedste måde. Hun havde lidt meget under det midlertidige arrangement, hvor hun ikke engang kunne få et værelse for sig selv. Da vi kom til Helsingør, stod hendes navn på døren til hendes stue – det betød forfærdelig meget – og inde i stuen stod møbler hjemmefra. Hun sagde taknemlig: „Nu er jeg hjemme."

Det var Karen Blixen jo ikke endnu, men efter den lange tid på hotel havde hun dog sagt, da vi var nede at se på mit hus: „Her føler man at man er i et hjem." Og hun arbejdede stadig energisk. I juni var det *Farah*, der stod på arbejdsprogrammet – den danske version, efter at den engelske var sendt til forlagene. Da jeg jo havde en del forskellige ting at tage mig af og ikke kunne skrive så meget efter diktat som på Rungstedlund, sad eller lå hun på sofaen i opholdsstuen og skrev i hånden hele kladden til den danske oversættelse. „Så gør jeg også nytte," sagde hun! Der var en venlig stemning i denne tid, og jeg var igen tit „Fedekalven" – forøvrigt hav-

de mit hus, mellem os på Rungstedlund, længe haft tilnavnet „Søndre Fedekallebod", og jeg kaldte så mine værelser på Rungstedlund „Nordre Fedekallebod", men Karen Blixen syntes nu at de skulle blive ved at hedde „Newstead Abbey". Forskellige gæster kom af og til, blandt dem Tove Hvass flere gange.

22. *juni:* med Philip Ingerslev til Rungstedlund. Reparationerne trak stadig ud. Men vi havde jo nu ihvertfald et selvejet tag over hovedet og kunne ikke blive sat ud. Vi listede små ture rundt i de snævre gader og over de små pladser, tog også engang imellem en taxa ud, og et dejligt syn som man endnu dengang kunne se, var grøften i hele Store Magleby Strandvejs længde, hvid af blomstrende skarntyde forneden og af blomstrende hvidtjørn foroven. Det blev dette års erstatning for den traditionelle tur til Dyrehaven for at se tjørnene blomstre.

En dag i maj skete der noget mærkeligt. På et blad af arbejdsblokken skrev Karen Blixen salmeverset „Gud skal alting mage . . .", og nedenunder står der:

I dette Hus oplevede jeg, i Maj 1960, en stor Lykke.
Karen Blixen

Hun rakte mig papiret uden et ord til forklaring, og jeg spurgte ikke. Men hun tilføjede lidt senere en fortrøstningsfuld bemærkning om at nu troede hun, hun kom sig, og at hun kunne skrive igen.

På en måde gik begge dele i opfyldelse, men ikke samtidig. Bogen blev færdig, men lige så stødt det gik fremad med den, lige så stødt gik det ned ad bakke med helbredet.

Endnu i maj og juni brugte Karen Blixen af sine få kræfter til at være aktiv i forbindelse med „flygtningeåret", som skulle skaffe midler til at hjælpe verdens flygtninge i mange lande. I Hørsholm Kommune udlånte hun sine malerier fra

Afrika til en udstilling, og hun efterkom opfordringen til at give et nummer tilbedste i aftenunderholdningen, som fandt sted den 30. maj. Hun fortalte *Tetrarkens Vin*, og det blev optaget på fjernsyn, så at der blev lagt et TV-honorar oven i den entreindtægt, indsamlingen fik. Erik Kopp skulle køre hende hjem til Dragør, og på vejen besøgte de Erling Schroeder. Det var hen ad den lyse morgen, inden hun var hjemme igen i Dragør.

Et par uger senere kom så Dragørs indsats for flygtningene. Da var doktor Dich begyndt at tilse Karen Blixen, og han mente ikke, hun kunne magte den indsats, hun gerne ville yde: deltagelse i et arrangement på havnepladsen. Men til sidst overbeviste hun ham om at hun ville og kunne være med. Hun blev hentet af piger i Amager-dragter. På havnen var hun først med i et arrangement, Dragørs postmester havde været behjælpelig med at få i stand, afsendelse af nogle breve med et særligt stempel. Hun havde skrevet og adresseret de tre første breve. De var til flygtningeårets primus motor Pater Pire i Belgien, til Albert Schweitzer i Afrika, og så til Erik Kopp som var en stor filatelist for Herren. Desuden sendte hun et budskab af sted med ballon. Og så talte hun smukt om hvordan netop folk her i den lille skipperby Dragør gennem tiderne måtte have haft en særlig forståelse af hvad det ville sige at have hjemme et sted – og sikkert nu kunne forstå at man måtte give en håndsrækning til dem der ikke havde noget hjem. Til sidst fortalte hun, meget passende, historien om De blaa Øjne.

Naturligvis kunne disse to hjælpeaktioner, små i forhold til problemerne, store i forhold til kræfterne, ikke få lov at foregå uden små tilkendegivelser, som var pendanter til manden med rottereservatet. Da hun fik brev med anmodning om hjælp fra komiteen i Hørsholm, nævnede hun i sit svar i et fuldkommen privat brev, at hun for tiden var en slags flygtning selv. Dette private brev lod modtageren uden tilladelse

et københavnsk blad trykke. Straks kom der et læserbrev, fra en kvindelig grafiker, om det forargelige i at betegne sig som flygtning når man kunne bo rundt om på førsteklasses hoteller... Da Dragørs arrangement skulle løbe af stabelen, kunne der ikke blive noget fjernsynshonorar til indsamlingen, for mennesker der havde andre indsamlinger at pleje havde fået sat stop for flygtningeudsendelser i radio og fjernsyn. Efter den glade solskinstime på havnen var Karen Blixen meget udmattet. Om natten vågnede jeg ud på de små timer ved et rungende kor af mandsstemmer. Karen Blixen, som havde gavlkammeret ud mod gaden, havde nået at opfatte mere end jeg selv. Hun fortalte mig næste dag undrende og bedrøvet at der var blevet råbt i talekor: „Karen Blixen, Karen Blixen, rejs du hjem til Rungsted." Jeg skammede mig på byens vegne – og begyndte at fatte hvorfor Far var brudt ud af lilleputmiljøet. Da jeg var barn, indprentede han mig: „Hvis man udmærker sig frem for de andre, så hedder stadierne: beundret – misundt – forhadt." Også Dragør havde nok haft sin „jantelov".

Den 18. juli i kalenderen: „15.30 Dr. Dich. 19.30 øjenlæge Eva Friis Skotte." Nu var noget nyt kommet til: hornhindebetændelse på det ene øje. De gæster som i den følgende tid kiggede ind – blandt dem Beckers fra Rom og Frans Lasson sammen med Lerche'rne fra Lerchenborg – fandt Karen Blixen med klap for det ene øje og efterhånden næsten ude af stand til at forlade sit leje på sofaen. *17. juli:* Tove Hvass til frokost, derefter kørte Tove os en tur ud at se Rungstedlund. Ved Store Magleby ville Tanne gerne ud af vognen for at gå hen til nogle lindetræer og se på dem og indånde deres duft. Det var dette års erstatning for den årlige tur til Fredensborg når lindene blomstrede. Da hun stod under træerne, kunne hun ikke holde sig oprejst et eneste øjeblik uden støtte, og ude i det klare sollys så hun frygtelig ud, pludselig kunne man se hvor tilstanden var forværret.

På Rungstedlund kunne man næsten ikke komme ind i huset for stilladser. En ny omgang arbejde var lige påbegyndt et sted hvor man havde troet man var færdig.

Forsinkelserne trak endnu et tungt problem med sig: måned efter måned gik der en hærskare af mennesker på Rungstedlund og arbejdede og skulle have deres timeløn. Der kom et tidspunkt hvor bekymringerne blev overvældende, og det måtte besluttes at der fra da af kun skulle ryddes op efter det, der nu var gjort.

Nogle måneder forinden havde Karen Blixen truffet aftale med – „fæstet", var et gammeldags udtryk som hun endnu brugte – en ældre huslig medarbejder, der skulle være en slags kombination af oldfrue og hushovmester, for med alle de nyinstallerede tekniske hjælpemidler og med yderligere hjælp i huset var der virkelig udsigt til at få fin skik på husholdningen. Nu havde denne dame i nogen tid været til disposition, men jo ikke kunnet komme i gang, og i juli blev det i stedet ordnet sådan at hun kom til Dragør og overtog husførelsen i den stråtækte hytte. Jeg måtte så bede hende bære over med de lidet kønne tilstande i gæsteværelset, som hun skulle bo i.

For at nå arbejdet med den danske udgave af *Skygger paa Græsset* modtog Karen Blixen med tak endnu en hjælper: Ole Wivel udlånte sin sekretær, som kunne stenografere.

Og så, da vi nåede til august, og manuskriptet var færdigt, gik den absolut ikke længere.

Lørdag den 6. august: „16.55 med ambulance til Hillerød."

Parat til tiden som altid, måtte Karen Blixen vente en hel time på ambulancen, fordi der var kludret med besked. Hun sad i sofaen, så sig om i den lille stue og sagde: „Og det var mit sidste, venlige, blomstersmykkede tilflugtssted. Nu er det et hospital." Den tanke strejfede mig, at dette var ligesom lidt mere melodramatisk end hun plejede at udtrykke sig. Men hun må have regnet med, at hun denne gang ikke kom levende ud igen. Den mulighed ville jeg ikke se i øjnene. Men da

hun blev båret ind på stuen, så hun sådan ud, at hendes nærmeste slægtninge et øjeblik troede, hun *var* død.

Så begyndte igen busturene fra Rungstedlund til Centralsygehuset i Hillerød, og igen blev der dikteret og skrevet på maskine i sygestuen, hvor utroligt det end var. Der var tilføjelser og forbedringer at foretage i bogen, og den engelske korrektur var begyndt at komme. 9. september måtte en telefonsamtale bestilles til London, til forlaget Michael Joseph, for at aftale en større ændring. Karen Blixen, siddende i sin hospitalsseng, ville selv klare samtalen, men kunne næsten ikke høre hvad der blev sagt og kunne næsten ikke tale. Men forbedringen *skulle* med. I den anden ende af forbindelsen afgav Charles Pick løfte om at alt skulle blive ordnet.

I denne pressede situation kunne jeg slet ikke tænke på at bruge mit hus i Dragør – det kunne med nød og næppe blive til et søndagsbesøg hos Mor i Helsingør – og så udlånte jeg huset i to måneder til vore gode venner fra New York, Donald Windham og Sandy Campbell. Donald Windham havde vi første gang truffet i Rom i 1957, han havde foretaget en dramatisering af *The Angelic Avengers*.

Ind imellem de mange arbejdsnotater står der også „KTAS på Rungstedlund". Telefonforholdene i det udstrakte hus med de mange opringninger til de mange mennesker havde været forhistoriske, med kun ét apparat, i spisestuen. Nu kom der store forbedringer, blandt andet et apparat oppe i mit fjerntliggende arbejdsværelse og et hemmeligt personligt nummer til Karen Blixen, mens husholdningen fik overladt husets gamle nummer.

21. september: „Fik ringen med)." Efter den så vanskelige sommer ville Karen Blixen forære et smykke til hver af os som på forskellig måde havde delt strabadserne: Jonna Dinesen, der havde hjulpet og støttet på enhver måde siden indlæggelsen i Hillerød; Caroline Carlsen, der havde haft det

så skrækkeligt på Rungstedlund; mig selv; og så den nyengagerede medhjælper, som havde boet primitivt en måned i Dragør og derefter hjulpet med at få huset i orden efter håndværkerne. Sidstnævnte var dog begyndt at tale til mig om at de ekstraordinære forhold burde medføre en kontant kompensation. Det blev jeg underlig til mode ved, og nævnede uvilkårligt at en broche af guld var under opsejling. Så blev den tanke frafaldet. – Jeg selv fandt også en lille gave til „Khamar": en gammed Staffordshire figur af en (fede)kalv. Den blev hun glad for, og den fik efter hjemkomsten fra sygehuset plads på skrivepulten, hvor den står endnu.

Nils skulle konfirmeres; i Dragør havde Karen Blixen skrevet festsang, og på hospitalet fik hun optaget en tale på bånd. Det ordnede radioen som en vennetjeneste.

3. *oktober:* materiale til „Fischer m.m." via fru Gedin – altså til de forlag hvor den nye bog skulle komme i oversættelse.

Opholdet på Centralsygehuset blev langt. Karen Blixens værelse var højt oppe i bygningen, efterårsstormene peb om murene. Endelig hen mod slutningen af oktober kunne hjemkomsten til Rungstedlund finde sted efter næsten et års omflakken.